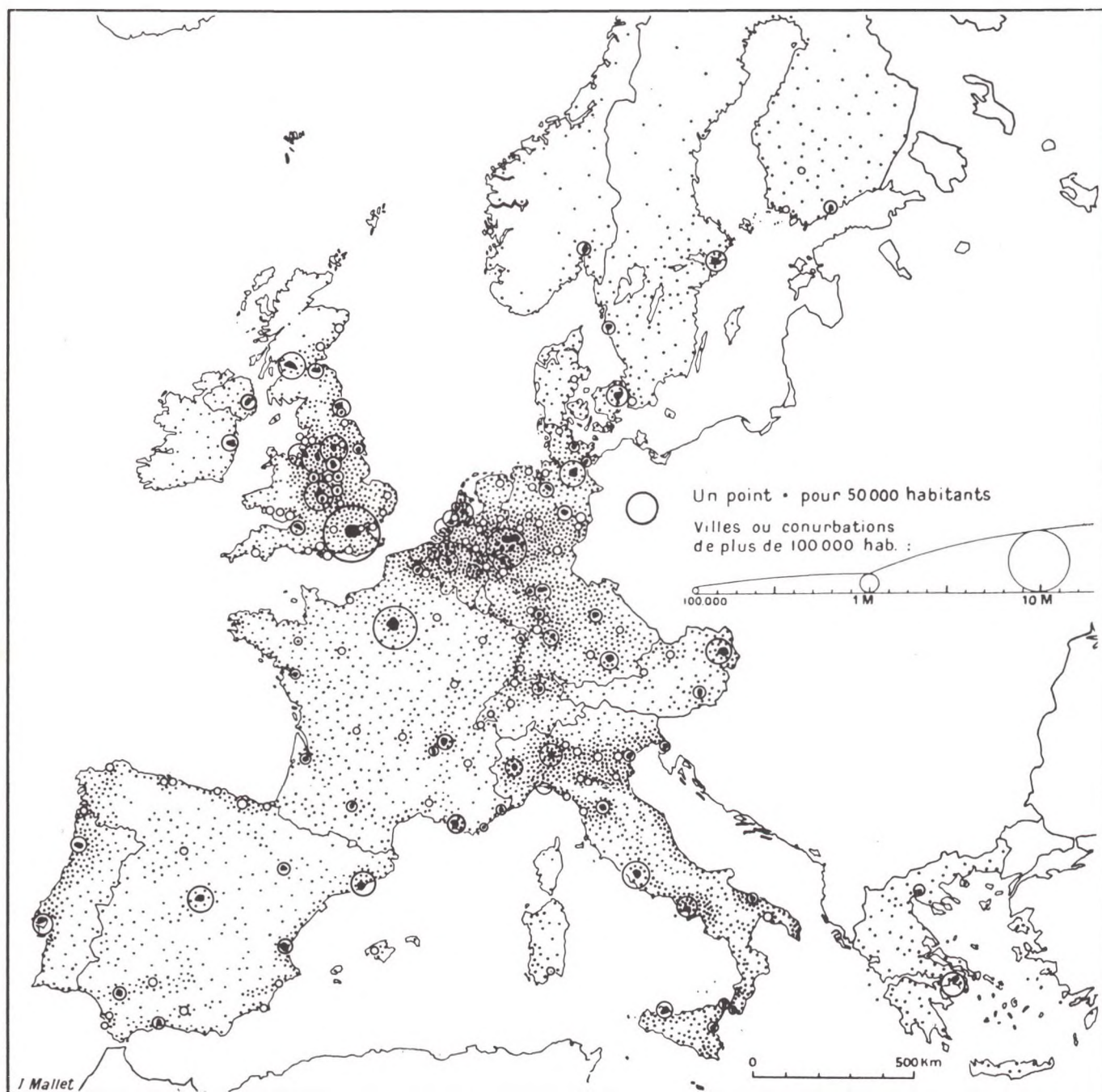
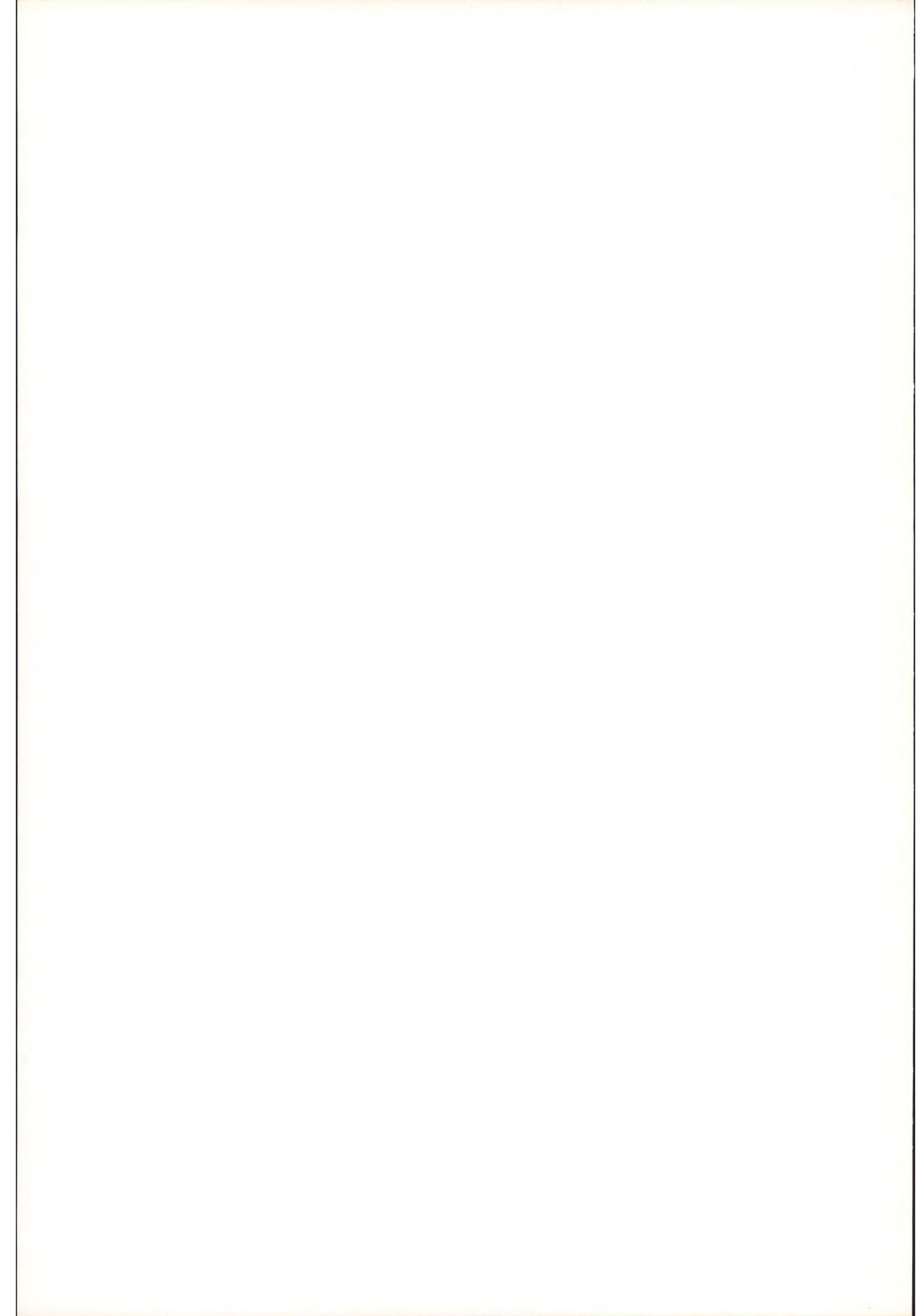

De første landsplan-år 1959-64

Kirsten Andersen og Erik Kaufmann

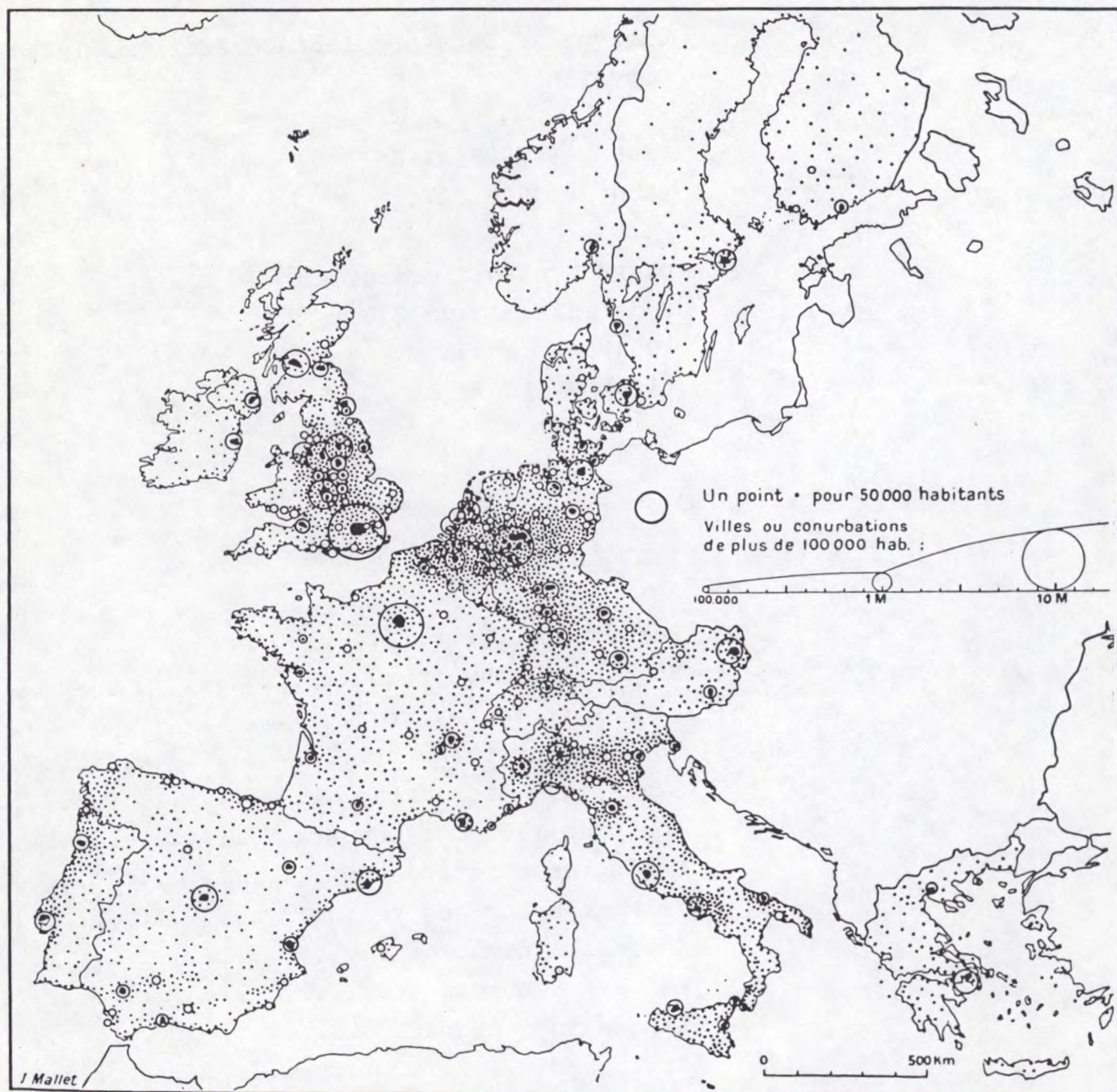

Dansk Byplanlaboratorium
Byplanhistoriske noter **17**

De første landsplan-år 1959-64

Kirsten Andersen og Erik Kaufmann

Dansk Byplanlaboratorium
Byplanhistoriske noter 17

De første landsplan-år 1959-64.

Forfattere: Erik Kaufmann og Kirsten Andersen

Dansk Byplanlaboratorium Byplanhistoriske
noter nr. 17

Udgivet af Dansk Byplanlaboratorium, 1988.
Copyright.

ISBN 87-87487-667

ISSN 0900-3274

Dansk Byplanlaboratorium
Peder Skramsgade 2 B
1054 København K
tlf.: 01 13 72 81

INDHOLD

Forord	3
En landsplanhypotese	5
Landskort (datakort)	8
"Spildregnestykket"	10
Statslig koordinering	10
Zoneplan 1962 for Danmark	13
Landsplansekretariatet	14
Trekant-byen - og regioner	15
4 landsplanskitser	16
Danmark i Europa	16
København i Danmark	19
Stilstand -	20
Byplanforskning	22
Fremtiden	22
De store træk	23
Litteratur-henvisninger	24

Forord

Årene omkring 1959 var - som på andre områder - også "grødeår" for planlægningen i Danmark.

Efter forsigtige tilløb efter 2. verdenskrig var kommunerne nu interesseret i at foretage en målrettet byplanlægning, og alle købstæderne og mange byplanpligtige landkommuner havde udarbejdet dispositionsplaner eller var ihvertfald i gang med en sådan planlægning.

Udviklingen medførte mange steder for stor byspredning med ulemper for landbruget og problemer for bysamfundene med hensyn til udbygning af veje og ledningsnet. Dette søgtes modvirket ved Byreguleringsloven. I 1960 var der nedsat ca. 25 byudviklingsudvalg, omfattende de stærkest voksende byområder i landet, og i vidt omfang lykkedes det for disse udvalg at styre byudviklingen, så de omtalte ulemper blev undgået.

Egnsplanarbejdet var igang i flere områder - Stor-Århus, Nordjylland og Esbjerg. Storkøbenhavn fik jo allerede i 1947 sin egnsplan, "Fingerplanen". Mere begrænsede, men vigtige planer for hurtigt voksende byer omkring Danfoss på Nordals og Munkebo ved Odense var også under udarbejdelse.

Alt i alt kunne man derfor på det kommunale område tale om en tilfredsstillende indkøring af byplanlovgivningen, mens det var klart, at en samlet vurdering og koordinering af landets udvikling var tiltrængt. Men en vurdering var vanskelig eller umulig at foretage, fordi samlede oplysninger og betragtninger over befolknings- og erhvervsudviklingen savnedes.

Flere og flere, som beskæftigede sig med byplanlægning, følte dog, at det var tvingende nødvendigt at få et overblik over Danmarks udvikling og gennemføre en landsplanlægning.

En af dem var civilingeniør Erik Kaufmann, som på sin egen inciterende måde tog fat i spørgsmålet om "det skæve Danmark" og den manglende planlægning. Faktisk var Kaufmann ophavsmanden til starten på landsplanarbejdet i Danmark.

Samtalen i marts 1988 mellem Kaufmann og Kirsten Andersen giver en række hidtil kun i snævrere kredse kendte oplysninger om, hvordan landsplanarbejdet egentlig kom i gang og blev fæstnet som et nødvendigt led i den overordnede planlægning af Danmark.

Det er spændende læsning, og man får et godt billede af planlægningens vilkår i Danmark i 60'erne, men også af tilfældigheder, som kan spille en rolle - på både ondt og godt!

"De første landsplan-år" udgives af Dansk Byplanlaboratoriums Byplanhistoriske udvalg som hæfte nr. 17 i serien "Byplanhistoriske Noter".

Formålet med udgivelsen af disse noter er at bidrage til belysningen af den danske byplanhistorie i vort århundrede. Noterne kan bestå af notater, erindringer, beskrivelser af specifikke emner eller særlige begivenheder og lignende, men allerhelst nedskrevet af planlæggere eller andre, der selv har fulgt byplanlægningen på nært hold. Der er således ikke tale om historiske afhandlinger eller forskningsmæssige arbejder.

Det er udvalgets håb, at de "Byplanhistoriske Noter" vil inspirere til, at andre griber penen, samt at noterne vil kunne udgøre et værdifuldt baggrundsmateriale for eventuel senere forskning - et materiale, som det ellers ville være vanskeligt at skaffe til veje.

Edmund Hansen

Formand for Byplanhistorisk udvalg

DE FØRSTE LANDSPLAN-ÅR 1959-64

Samtale i marts 1988 mellem Kirsten Andersen og Erik Kaufmann.

KA: Landsplanlægningen dengang er jo beskrevet professionelt i din "27 slags planer" fra 1966 og mere journalistisk i Knud Bidstrups og din "Danmark under forvandling" fra 1963.

Men hvad foregik der bag overfladen? Hvorfor skrev du f.eks. om stjernebyerne i 1959, hvad satte dig i gang?

En landsplanhypotese

EK: Det var nok det almindelige arbejde hos Den kommitterede i byplansager, hvor jeg var ansat - først under Kai Hendriksen og siden Edmund Hansen.

Vi ældre dér havde jo set byplanforslag fra snart alle landets byer, og kendte dem også fra vores mange rejser derud.

Så slog det én nu og da, at brikkerne ikke rigtig passede sammen.

Dels kunne der være grænse-problemer, f.eks. med vejføringer og lignende.

Dels regnede alt for mange af kommunerne med, at næsten hovedparten af landets vækst ville

finde sted netop hos dem - både af beskæftigelse og befolkning. I alt blev der planlagt til langt over 10 millioner indbyggere. Og der var stadig en del spredt byudvikling.

KA: Måske fordi man havde fået egnsudviklingsloven i 1958 -

EK: Ja. De mange ønsker om at få rettet op på "det skæve Danmark", og de store ord om statslige udflytninger i lighed med de svenske.

Det håbede og troede mange kommuner på. Og hindrernes planer kendte de ikke.

Derfor - og måske også provokeret af Ole Thomassens og Stefan Otts idé om Ørestad - følte man en trang til et sammenhængende Danmarks-kort, og jeg tegnede så en skitse, der byggede på nogle antagelser om udviklingen og nogle oversigtskort: "En landsplan-hypotese", der kom frem i Aktuel og Politiken og i Byplan.

Den blev kaldt "Stjernebyerne" eller Recentralisering, by-forbund. Den satte ind mod det, som FN-økonomen Gunnar Myrdal kaldte de selvforstærkende processer i uligheden.

De høje chefer i ministeriet fandt det "uklogt". Men den kommitterede, Edmund Hansen, gik ind for sagen, og dermed startede der altså et halvt illegalt landsplanarbejde.

Ørestad. En samordning af byerne omkring Øresund kunne være en fordel, bl.a. over for udlandet. Men brød Stockholm og jyder sig om det?

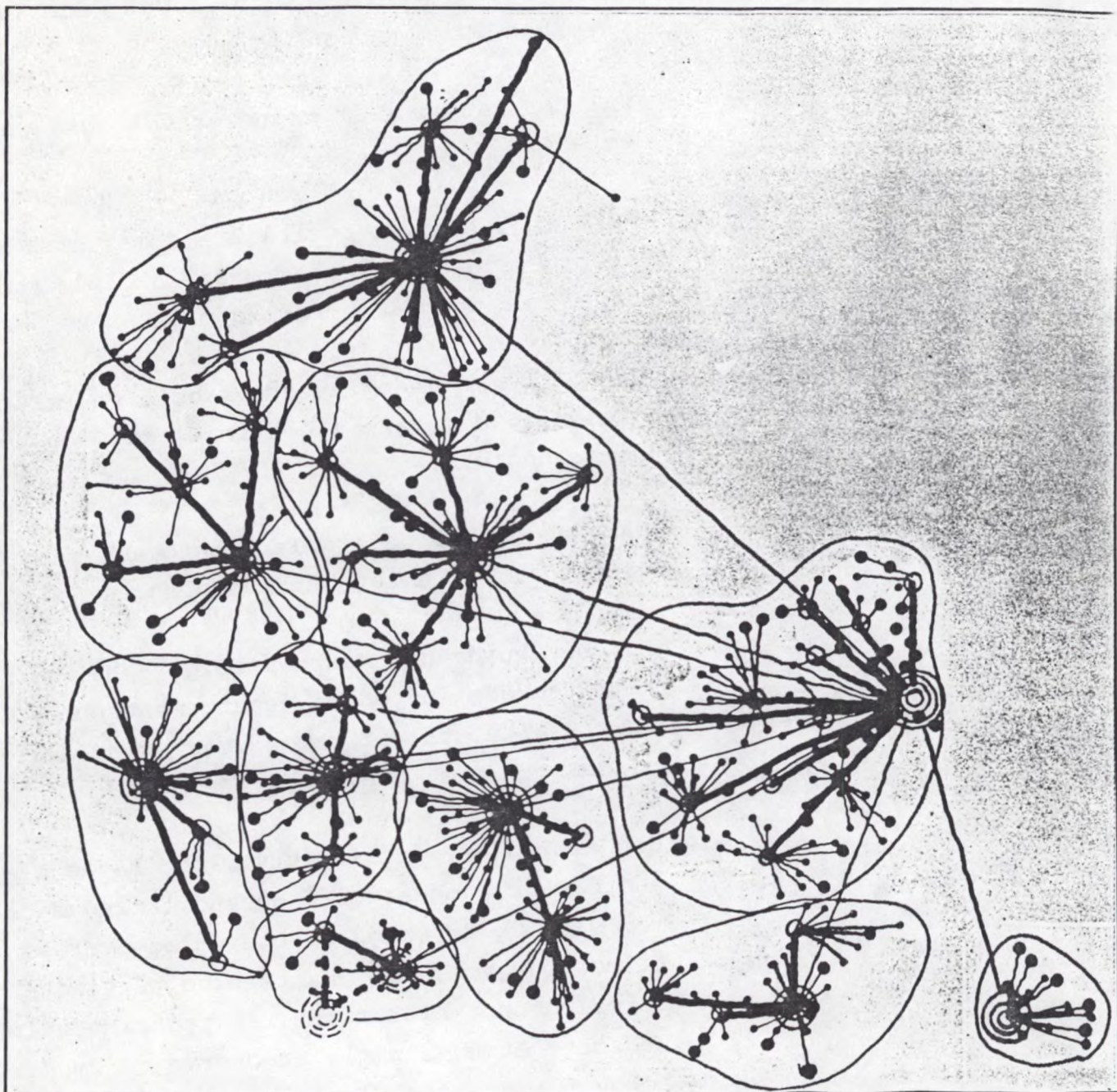
Stjerneby-forslaget

"Det ligner en Bjørneklo -" sagde én.

Ideen var såmænd også noget lignende: at få den stadige vækst i videnskab, teknik,

industri, byer og service fordelt i en slags lokale og regionale "skærme".

"- du ved, skadeplanten!" føjede han til

Landskort (datakort)

Vi lavede oversigter og en masse landskort - de var egentlig mest bare den officielle statistik og lign. tegnet ud på Danmarkskort. Men det dannede geografiske billeder, der kom bag på mange. Tit også på os selv.

KA: Den sans for at tegne er vel også en styrke -.

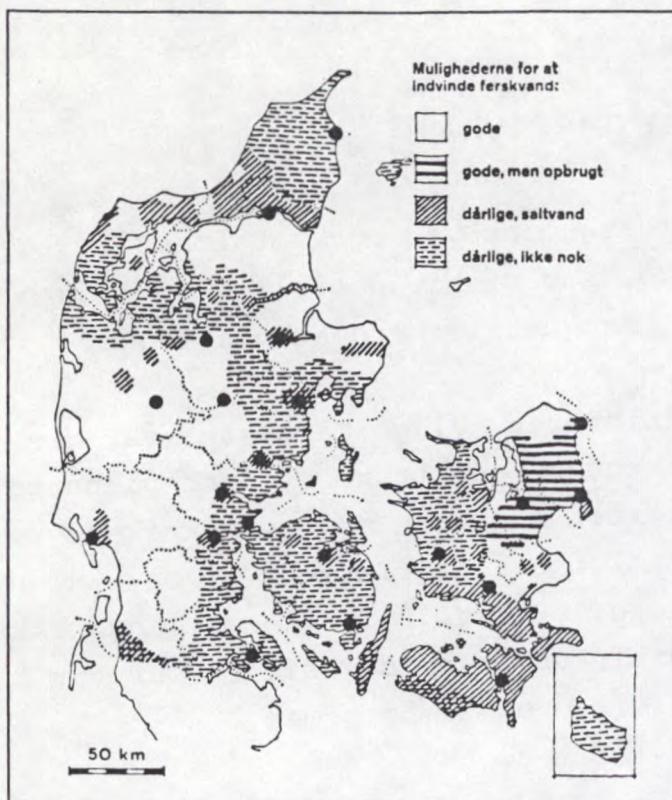
EK: Ja, det giver overblik - som f.eks. din store "tegneseerie" senere af landsplanmulighederne. Ofte også en farlig magt.

Men på samme måde lavede vi også en række amtsanalyser, der var mere nærbilleder, og beskrev dem grundigt.

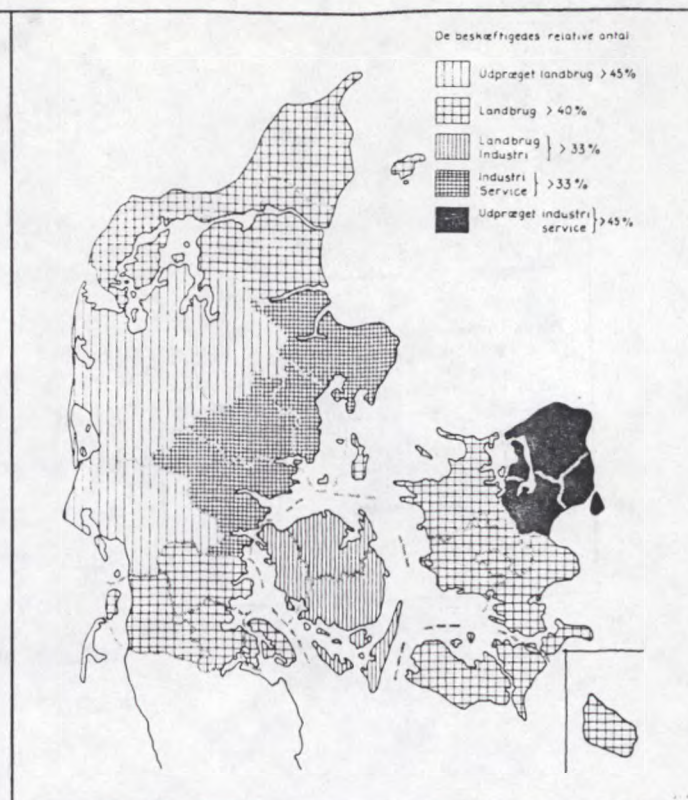
KA: Ja, den af det gamle Viborg amt mundede vist ud i, at amtet burde nedlægges.

EK: Det burde det måske stadig? - Nå, men den kommitterede indbød så departementschefen, Axel Skalts, til at komme over og se alle disse kort m.m. hængt op.

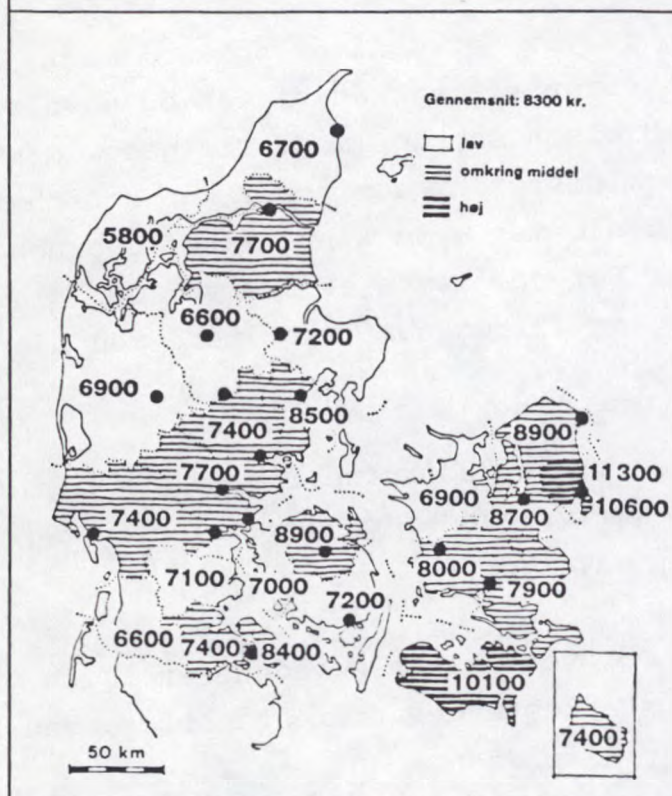
Han kom og hævdede sine bryn, men havde blandt andre Aage Damgaard fra egnsudviklingsrådet med sig. Og da Damgaard blev glad over synet, tilmed på jysk, fik Skalts blod på tanden og foreslog op i hierarkiet, at regeringen lod nedsætte et udvalg til at overveje, om der var behov for en landsplanlægning.

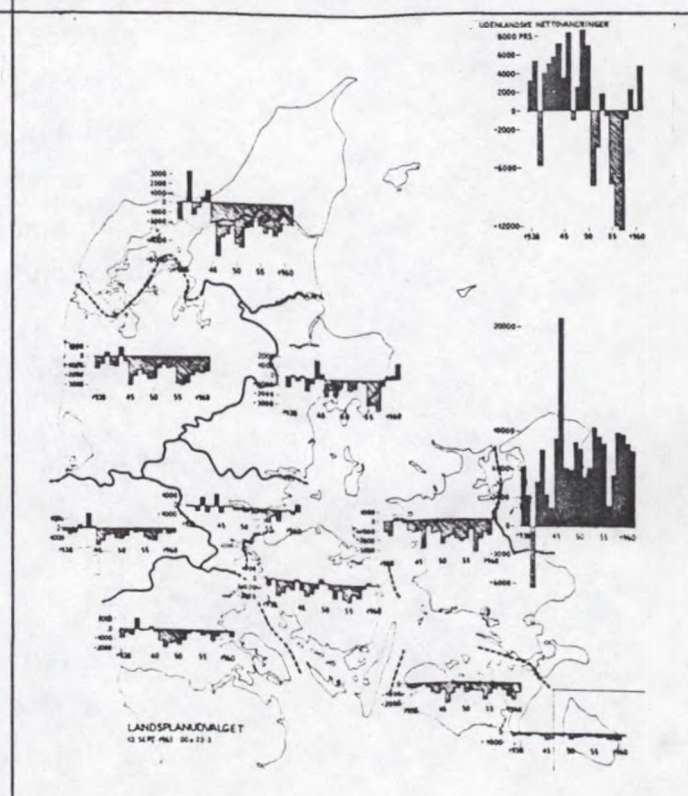
Ferskvand til at drikke dannes ikke lige rigeligt overalt i landet - især ikke i forhold til behovet. Et voksende problem.

Næringsvejene var ret ulige fordelt, og væksten deri ligeså. Industri og service voksede stadig mest på østkysterne.

Indkomstfordelingen var derfor også ulige - i fx Lyngby i Thy kun ca. halvt så høj som i Kongens Lyngby.

Vandringer. I årtier flyttede folk østpå i landet for at få bedre vilkår. Men det øgede skævheden. - Er det vendt nu?

Spildregnestykket

SPILD - REGNESTYKKE		Mill. kr.
Paste investeringer 1959 (bygninger og anlæg)	ca.	4200
Spild v. uoverensstemmelser (10 % if. alm. kalkule)	-	420
Planlægningsudgifter f.eks. (staten + amter)	-	5
Undgået spild, skønsvist $\sim \frac{1}{4}$	-	105
- d.v.s. kan spares:	ca.	100

Et godt argument var også et frækt lille regnestykke, som vi havde stillet op - og som viser, at det betaler sig at planlægge.

Statsministeren, Viggo Kampmann, var rask. Han og regeringen lod straks et landsplanarbejde gå officielt i gang - med os teknikere som selvstændigt sekretariat, LPUS, og et landsplanudvalg, LPU, af folk fra en lang række andre ministerier og styrelser. Der var bl.a. Viggo Nielsen og Lemberg med.

Statslig koordinering

Naturligvis var der også et spil om magt. Bølligministeriet fik sekretariatet og udvalget, med Rud Nielsen som formand. Til gengæld satte de andre ministerier som regel kun souschefer ind som medlemmer - de kunne ikke love noget bindende. For de fleste af dem var den slags helt nyt, og de tog nok langt mere med hjem end de selv gav.

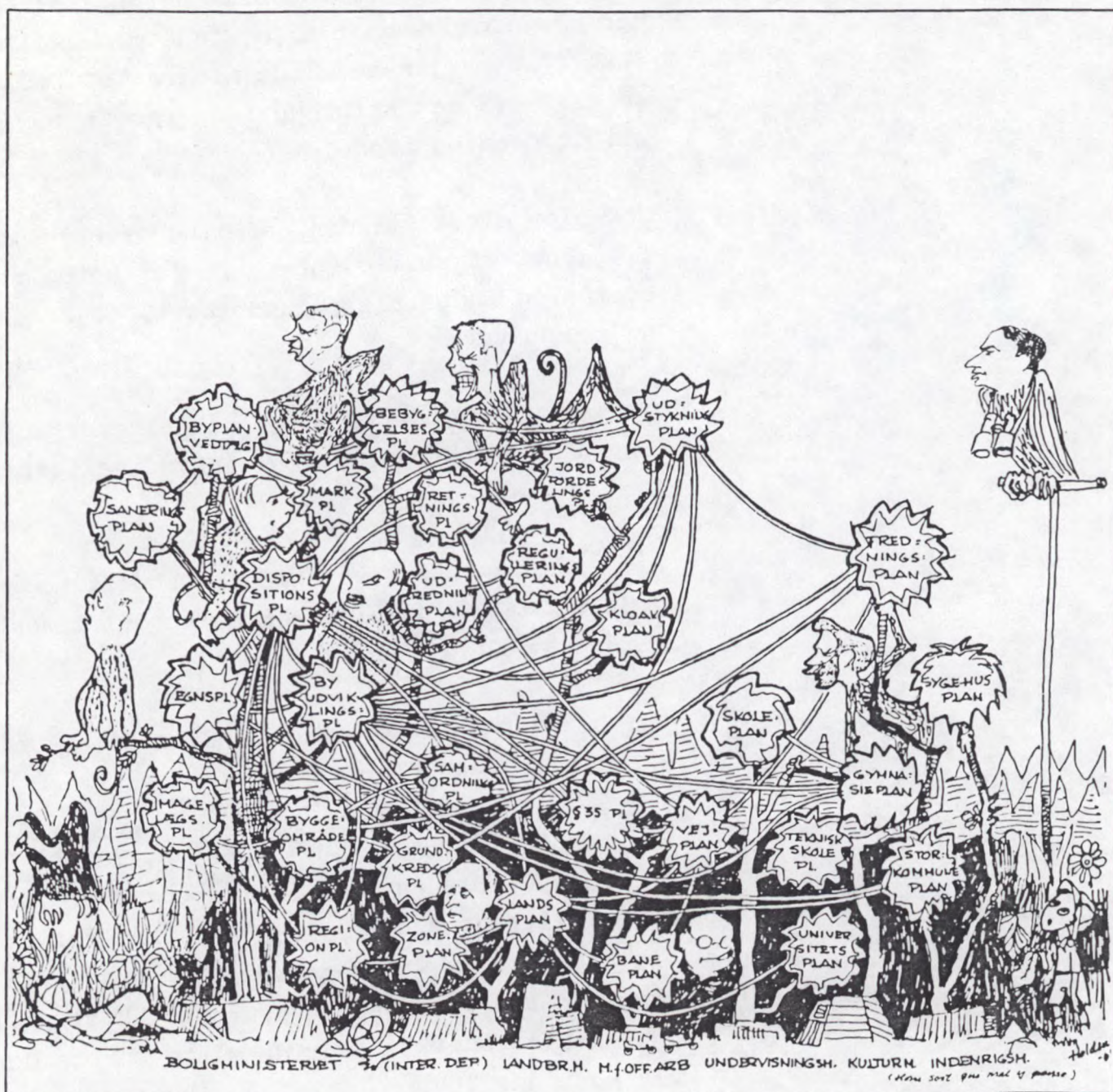
KA: Så den store "koordinering mellem ministerierne", som var en af opgaverne, blev det altså ikke i udvalget.

EK: Næh. Og over det hele vågede en lille gruppe af de stærkeste departementschefer, med Erik Ib Schmidt i spidsen.

KA: Det var i 1961. Men allerede i 1962 kom vi dog frem med forslaget "Zoneplan for Danmark".

"Junglen" af planer o.l. i 1950'erne. En koordinering syntes ønskelig. En nærmere undersøgelse af disse "27 slags planer" viste, at der endda var bare pletter - ganske planløse!

(I træerne skimtes Malling, Peter Bredsdorff, Edm. Hansen, Rud Nielsen, Skalts, Viggo Nielsen, A.M.Wamberg og K.O.Larsen Falken er ombudsmanden, Stephan Hurwitz. Tegnet af Holden Jensen, Byplan 2/1965.)

Zoneplan 1962 for Danmark

EK: Ja - ideen om dén opstod før udvalget var dannet. Det var ved et møde med blandt andre den kommitteredes sædvanlige medarbejdere fra statsbanerne, naturfredningen osv. Vi sagde nok noget dristigt om at nu måtte man have en landsplan, og slog måske nogle streger i luften.

Men så trak den erfarne Blixencrone-Møller os ned på jorden ved at sige: "Ja, men skulle man ikke først nøjes med lidt mindre...?". Da tændte det - så det kriblede i én for at komme ind til et bord og tegne!

Det blev altså til den opdeling af hele landet i 4 zoner af særlig interesse for henholdsvis byerne og industrien, landbruget, og fredning og sommerhuse.

Da nød vi jo godt af al den lokalkendskab som den kommitteredes stab og sagkyndige forbindelser havde.

KA: Zoneplanen har vel egentlig holdt meget godt - trods både bilismen og en del landsbyromantik.

EK: Det var jo ikke en bindende plan - kun en ramme for anden planlægning.

Der håndte for resten det pudsige, da LPU havde vedtaget planen, og departementschefgruppen havde tiltrådt den og lagde den frem for statsministeren - nu var det Jens Otto Krag - så trak han sin fyldepen og spurgte: "Hvor skal jeg skrive under?". Schmidt måtte snuppe den væk og sige: "Uh, det skal du ikke!"

Zoneplan-forslaget. Zone 1, som kunne rumme 20-30 års byvækst, er 3 % af landet. Zone 2 er 15 % til evt. yderligere byvækst, men indtil videre landbrug.

Zone 3, ca. 40 %, har plads til op imod 1 mio sommerhuse, foruden nationalparker og fortsat landbrug.

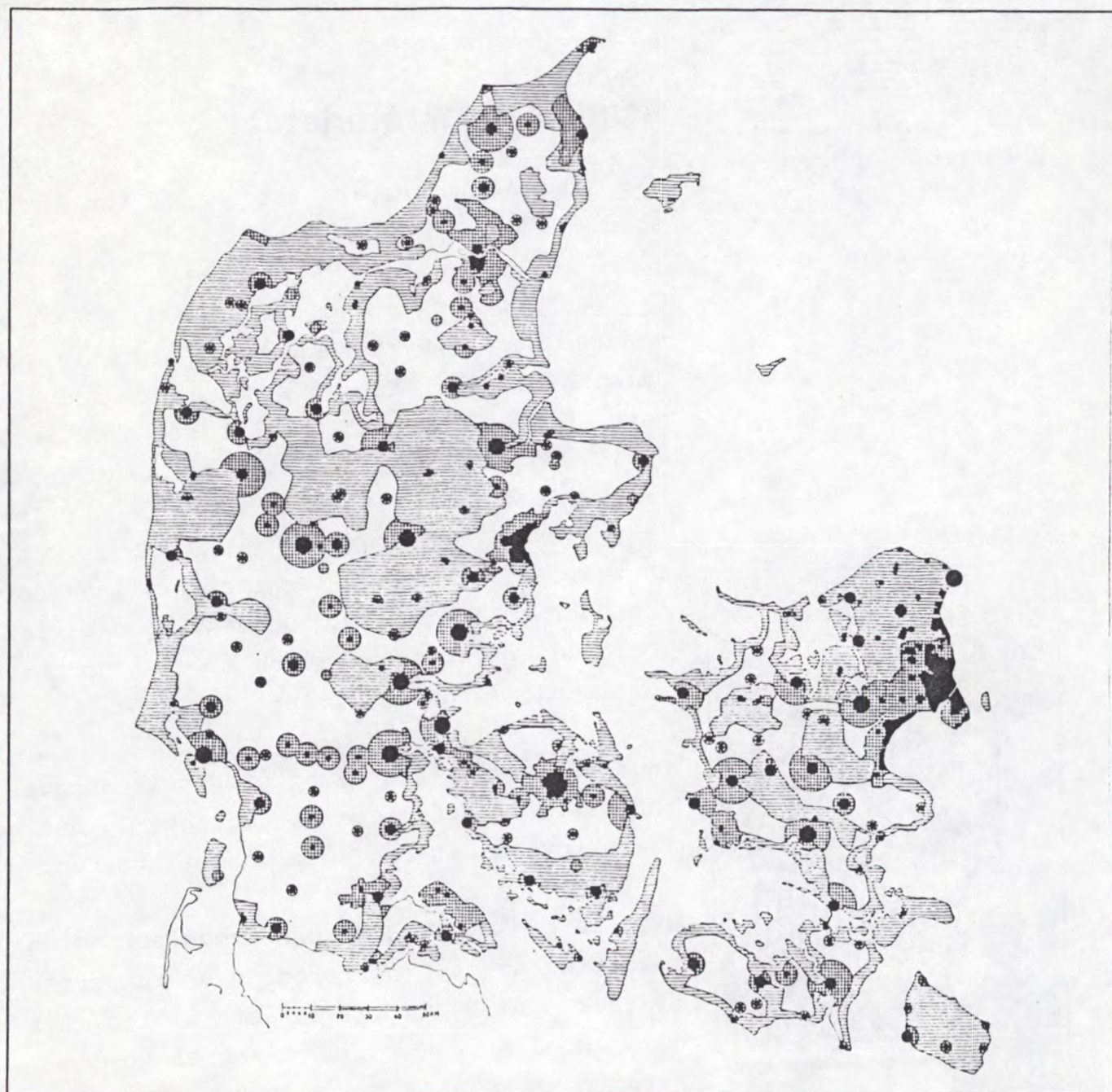
Zone 4, rent landbrug, er også ca. 40 %.

 Zone 1: by- og industriudviklingsområder

 Zone 2: interesseområder for by- og industriudvikling

 Zone 3: interesseområder for sommerhusbebyggelse og fredning

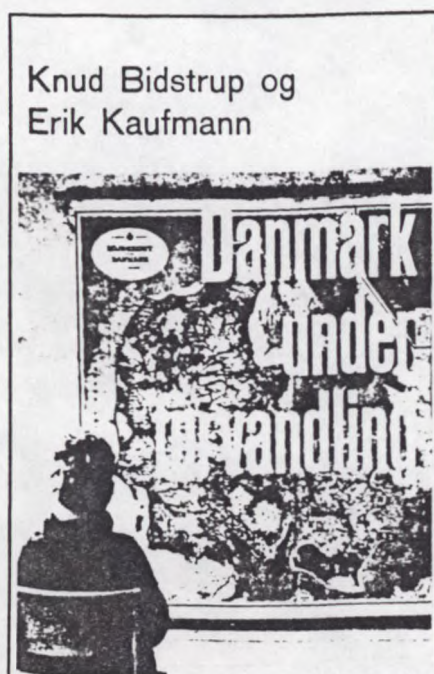
 Zone 4: rene landbrugsområder

Brevhovederne på forsiden.

Forsidefoto: Jesper Høm

Men planen gjorde nok indtryk og prægede tankegangen hos mange. Den blev i alt fald optrykt og udsolgt i det utrolige oplag af ti tusind.

KA: Den blev jo desuden sendt til høring hos over 100 forskellige myndigheder og lignende, og vandt god officiel tilslutning. De "Zoneplankommentarer" blev udgivet i 1964.

EK: Men det var det sidste jeg var med til.

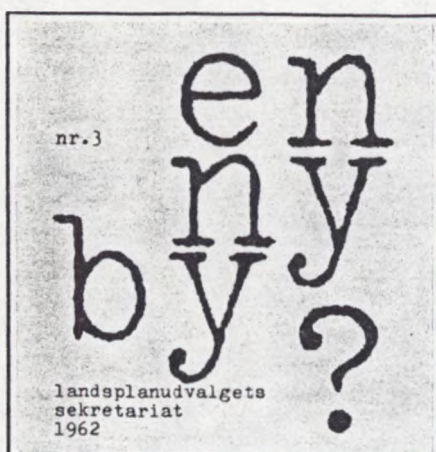
Landsplansekretariatet

KA: Landsplansekretariatet var et ret frodigt sted.

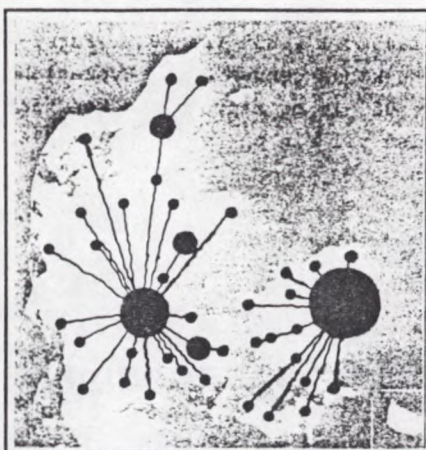
EK: Ja, for der var jo så mange gode folk som medarbejdere - Lykke Pedersen, dig selv, Carl Jørn Mathiesen, Aase Wolstad, Eiler Koch, Noiesen, Richard Larsen, Ole Lundsteen, Sven Illeris, Mogens Biilmann, Svarre, Lautrup, Søren B. Jensen -- man kunne blive ved. Deltids også Bjerke, P-H. Kühl og flere andre. Det var en tværfaglig rigdom - arkitekter, ingeniører, økonomer og jurister, geografer og naturfolk, sociolog, psykolog - næsten lige så godt som Nordisk Sommeruniversitet!

Knud Bidstrup påtog sig nogle presseopgaver for os og løste dem meget dygtigt. Og han og jeg skrev så den bog du nævnte i starten.

LPUS lavede et væld af undersøgelser og datakort og notater og foredrag og rapporter og skitser - bl.a. en del udkast til regioner, der bestod af flere amter - og så jo din berømte skitse til "En ny by", trekantbyen.

Da "En ny by?" udkom i 1962 satte Vejle amtsråd og de 3 købstæders byråd et region-

planudvalg til at få nøjere belyst, om en sådan storby var ønskelig og mulig. Den

viste sig dog da at være en for stor mundfuld. - I 1970 deltes Sydjylland i 3 amter.

Trekantbyen - og regioner

KA: Ja, den vakte jo debat, også om større regioner. Den kom af at se på, om Vejle kunne være et center for den sydlige del af Jylland. Nordjylland havde jo Ålborg som stor by, og Midtjylland havde Aarhus. Men Sydjylland havde mistet Flensborg.

Så fik jeg den idé, at de tre mellemstore byer Vejle, Fredericia og Kolding måske kunne vokse sammen til én storby langs Lillebælt.

Og skitserne viste at det var muligt, og også både at forene det med landskabet og de mange baner og veje.

En sådan ny storby kunne mindske suget sydfra, hvor jyderne jo var begyndt at køre ned og købe tysk, og kunne også give mere ligevægt i landet.

Det var egentlig et forslag til kommunallovskommissionen. Men de turde vist ikke gå videre med det.

Et godt udtryk for, hvad de fleste vist følte dengang - "Grabberne sydfra". (Tegning af JHP i "Politiken" 1962).

4 Landsplanskitser

EK: Peter Bredsdorff gik dengang stærkt ind for ideen - tog den med som "Vestdansk storby" blandt de 4 landsplan-skitser vi samlede i Byplanlaboratoriets landsplangruppe og udgav.

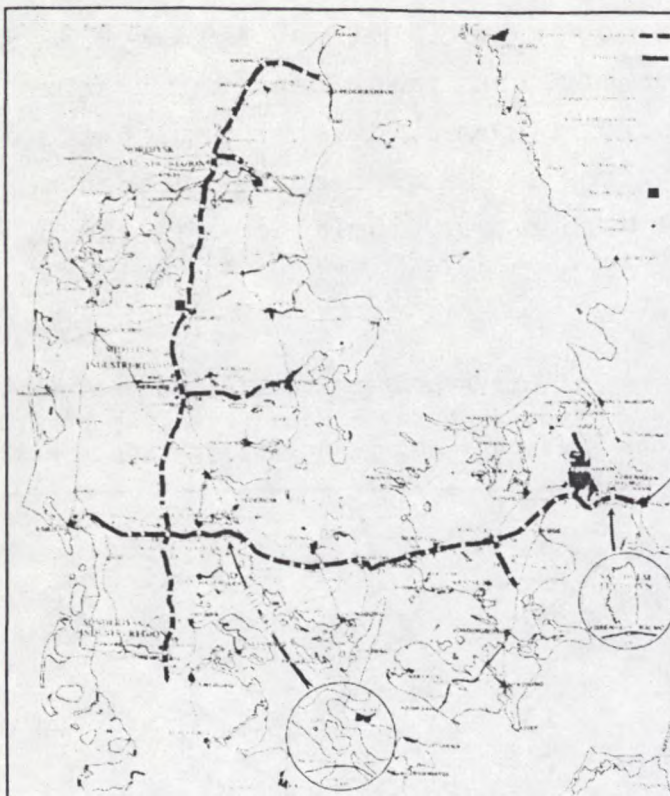
De 3 andre var Humlums "Decentralisering" med en midtjysk motorvej; "Recentralisering", som svarede til Stjernebyerne; og "Trafikbåndet", det store H, som 'Byplan's redaktion foreslog.

Et par af disse fremtidsmuligheder vakte lidt røre - fx et masse møde i Herning om Humlums forslag, og et amts-udvalg m.v. i Vejle om by-trekanten (nu med tvivl). En vis faglig debat var der da også. Det har Gaardmand jo senere bl.a. beskrevet godt.

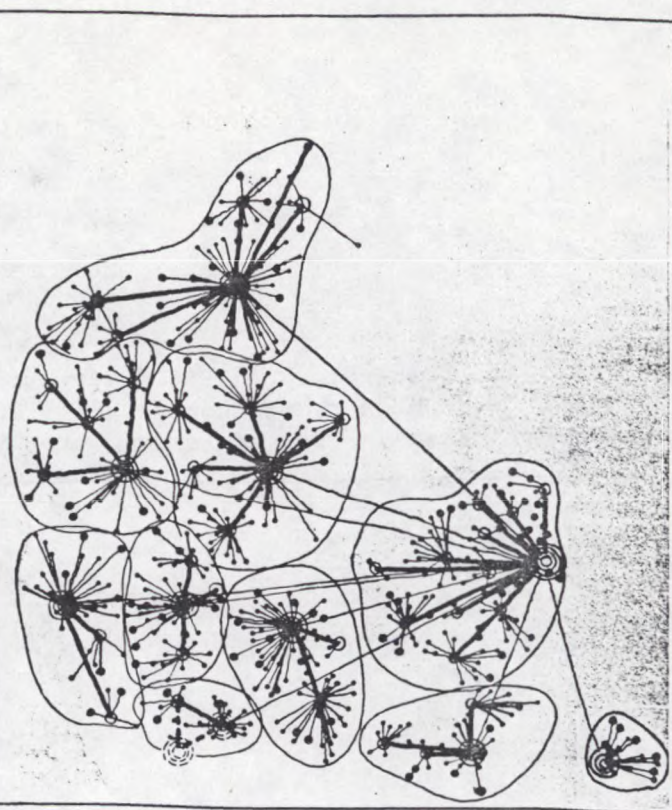
Men en rigtig samlet diskussion og konklusion blev der nu ikke - bl.a. fordi et nyt spørgsmål snart optog sindene mere: direkte tyske køb af dansk jord?!

Danmark i Europa

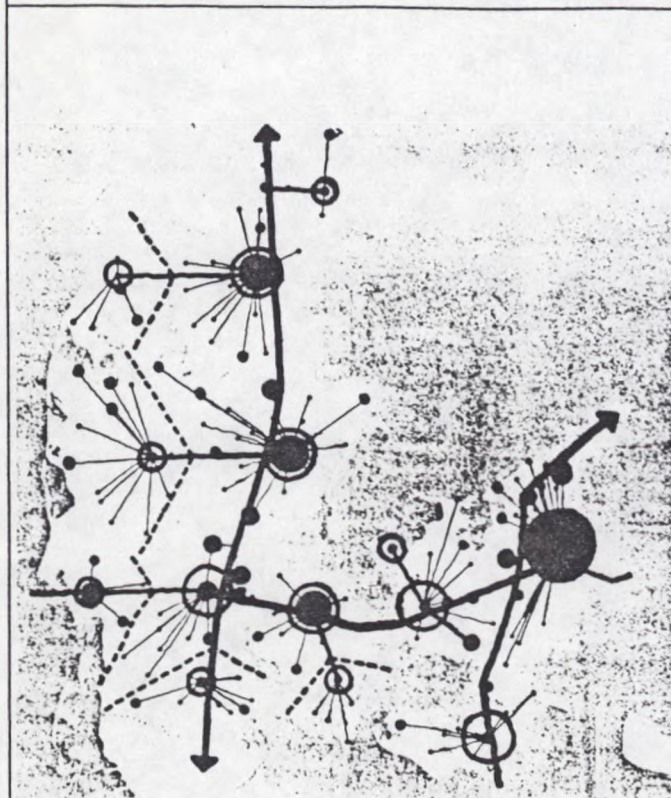
KA: Danmarks placering i Europa optog os jo - for selv om man så bort fra EF, var det klart at landet ligger her som et vadedsted fra Skandinavien til kontinentet -

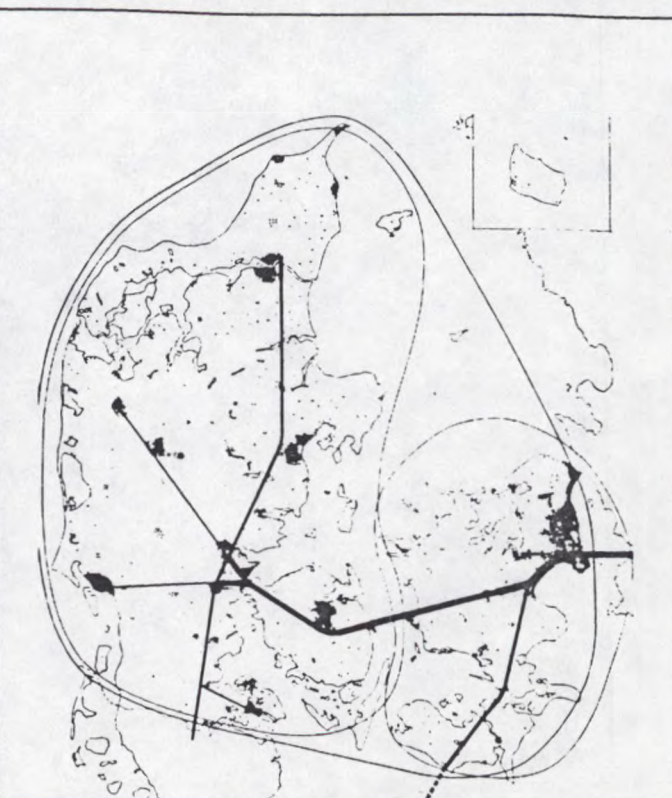
"Decentralisering": En midtjysk motorvej med 4 nye industriregioner, som udbygges aktivt. Svarer til prof. Humlums forslag.

"Recentralisering": Vækst søges samlet i 8 regionscentre med gode lokal-trafiknet og landsforbindelser (= Stjernebyplanen).

"Trafikbåndet": Især de større byer ved det nuværende H af gode baner og veje må udvikles stærkt ('Byplan's redaktion).

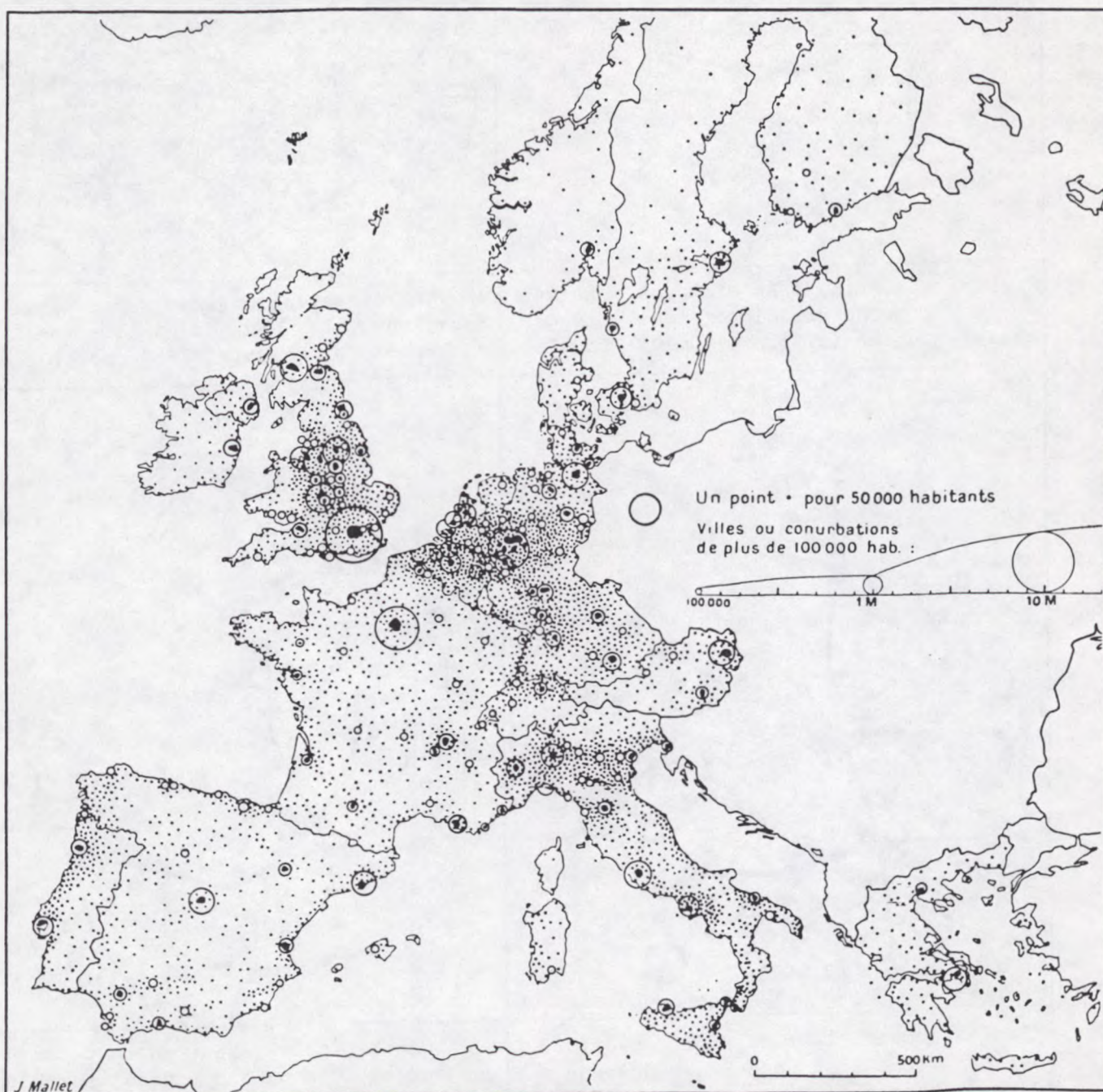

"Vestdansk storby": Mest mulig vækst søges samlet i en ny "hovedstad" for både Jylland og Fyn. Svarer til Trekant-byen.

EK: - ja, og modsat. Det gav myrekryb at se det landskort, der viser den enormt store sværm af mennesker og byer, der har samlet sig lige syd for vores lille gren og det næsten mennesketomme Norden med rigelig og god natur, vand nok osv.

Europas folketæthed i 1950 (hver prik = 50.000 mennesker, og storbycirkler efter målestokken). - For den store befolkning

i Midt-Europa må Jylland ligne en næsten tom badebro. - Men i Frankrig og Spanien er der også plads, og et lunere klima.

København i Danmark

Danmark som vadestedet mellem Nord- og Sydeuropa. Desuden jo sejlrende øst-vest.

KA: Vores egen storby, København, var jo også et landsproblem.

EK: Vel mest fordi så mange rundt om i landet regner den for en modpart. Men den er en værdi for Danmark - både som samlet hovedsæde, som stormarked og som vægt over for udlandet. Som hovedet på en krop.

KA: Det forhold nåede LPU ikke rigtig at tage op dengang - trods boligministeriets notat om Storkøbenhavn.

EK: Nej. Og det er stadig en mangel og et ømt punkt hos staten. Landet vanrøgter sin hovedstad - det er provinsielt.

KA: Emnet var dog med i en samlet rapport du skrev til slut -

EK: "Landsplan-målene", ja - som en pligtaflævering før jeg forlod LPUS. Det skulle være et første forsøg på spørgsmålene om, hvad vi egentlig kan og vil og skal gøre med dette land som helhed.

Men den er desværre dårlig, synes jeg. Den havde nogle gode vendinger hist og her, og endte i en strukturskitse, men det meste af de mange sider er skrækkeligt kedsommelige. Den var stykket sammen af en række notater og oplæg og lignende, som vi havde liggende, og er meget ujævn - delvis i et rædsomt kancellisprog. Flovt!

KA: Det var vel ikke derfor den ikke kom frem. - Men du var vred og gik af?

Stilstand

"Den sorte hånd" (statens?)
Denne plakat fra Det konservervative folkeparti ramte nok manges følelser og afgjorde måske folkeafstemningen -

EK: Ja - der var låst! Der var jo sket det i 1963, at de såkaldte jordlove faldt med et brag ved en folkeafstemning.

Der var også en regionplanlov imellem, som Rud Nielsen og jeg havde skrevet - det var dog vist ikke derfor.

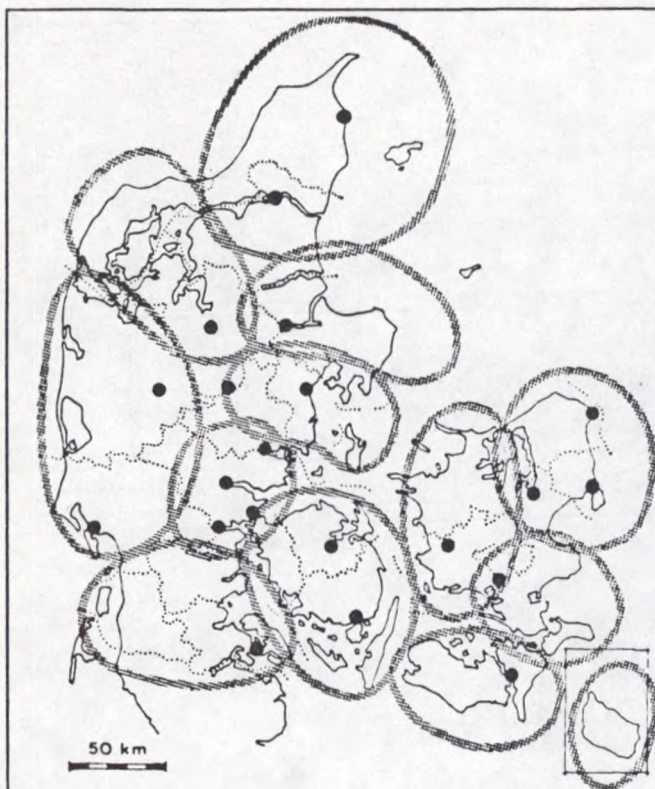
Men det udfald lammede næsten regeringen og departementscheferne. De turde ikke foretage sig noget - hverken med fysisk planlægning eller en økonomisk landsplanlægning, som vi syntes var et ret nødvendigt led. Vi pegede på de svenske økonomiske langtidsudredninger med 5-15 års perspektiv. Men mødte kun skepsis og modvilje.

Så opgav jeg. Kristian Antonsen overtog, men året efter drog han til Fijiøerne.

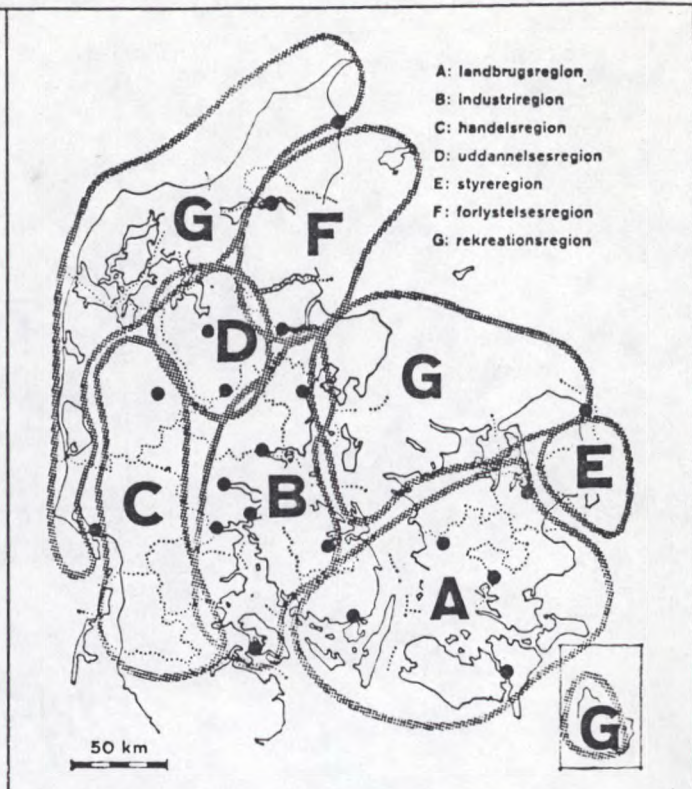
Kun spørgsmålet om 'regioner' i stedet for de 23 gamle amter kunne der røres ved, som led i kommunallov-reformen.

Først 9 - 10 år senere kom det - de nye planlove om lands- og regionplanlægning osv., og de økonomiske "perspektivplaner", PP1 og PP2. - Det var vel mig, der var for tidligt ude.

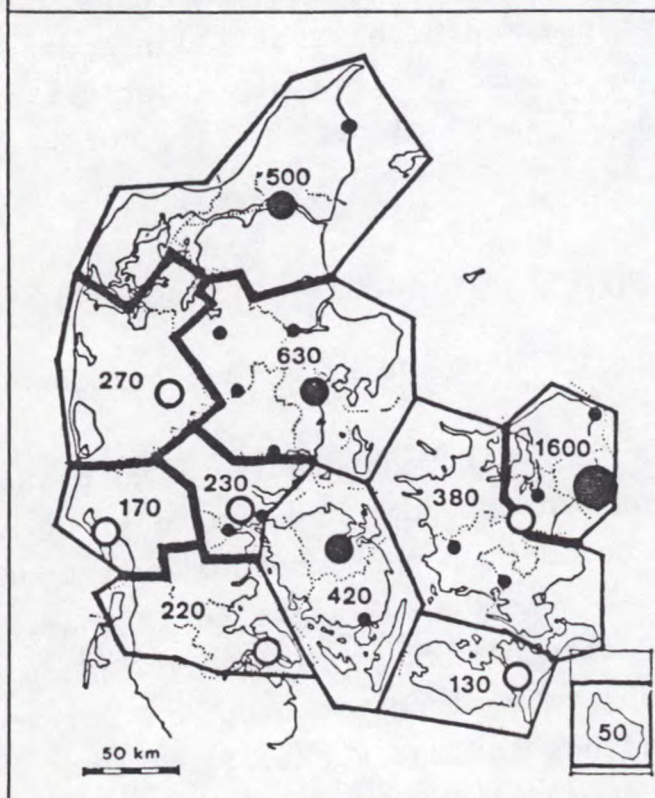
KA: Du gik over til byggeforskningsinstituttet i 1964 i stedet, hos Arctander og co.

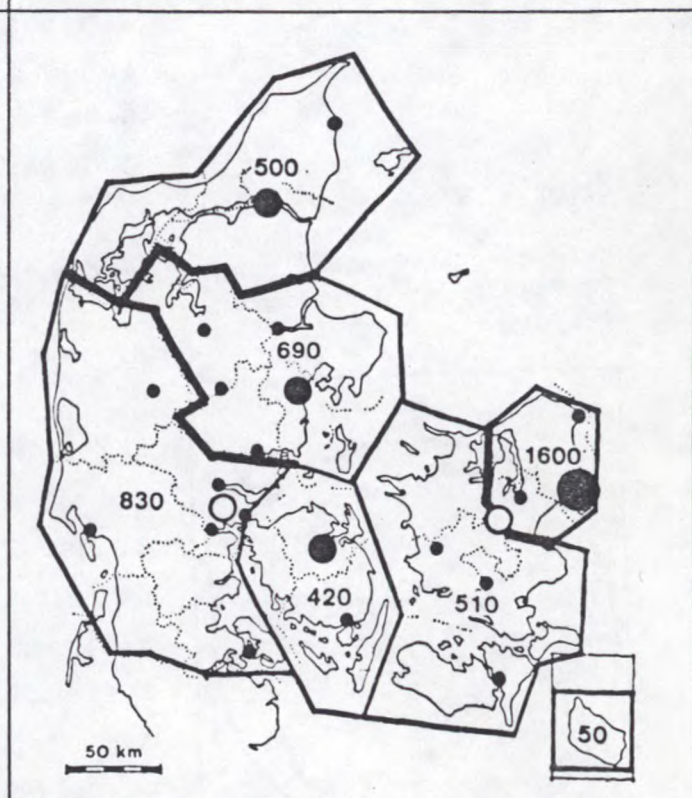
Skitse til 13 regioner, der hver kunne have et ret selvstændigt "trafik-råd" (Th. Hjortkjær og LPUS 1961).

Et lidt spøgefuldt eksempel på "homogene" regioner, dvs. med hver sit ensartede erhvervspræg; men altså forskellige (LPUS)

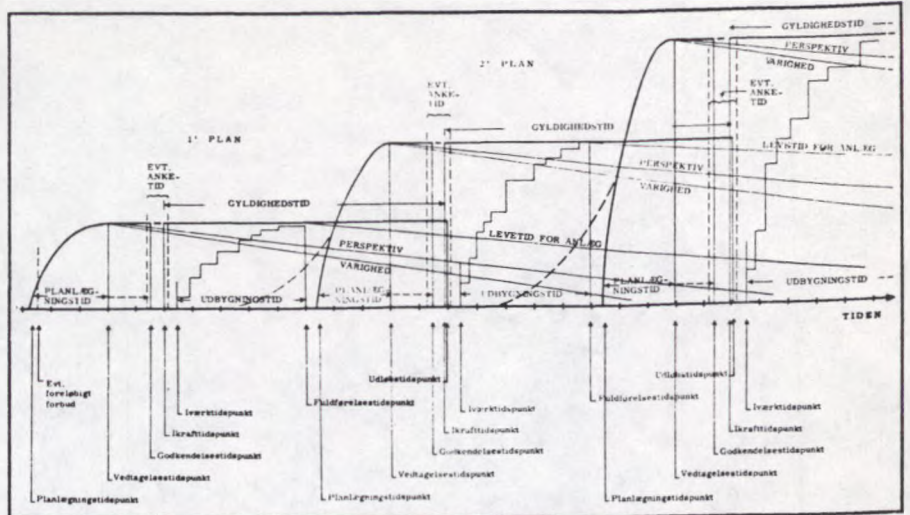

To af landsplanudvalgets mange regionforslag, her 11 og 7 regioner (Tal: befolkning 1960, tusinder. ○: udviklingscentre)

I 1969 endte folketinget så med 14 amter. De 3 gamle hovedstads-amter efterlod man. Derfor indførtes i 1974 Hovedstadsrådet.

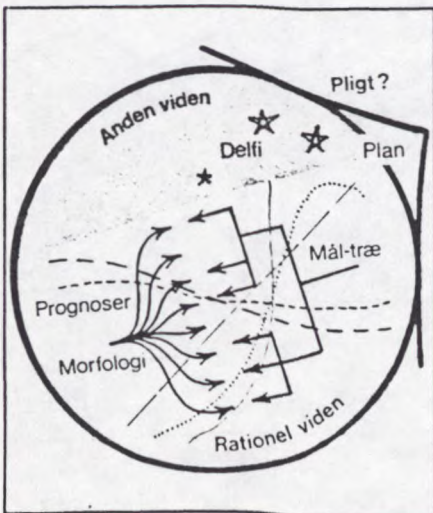
Nogle af de mange og udviklede tidsrum og -punkter i en rullende planlægning ("27 slags planer", s.179).

Byplanforskning

EK: Ja, SBI havde jo startet en byplanforskning - som også den kommitterede havde støttet. Svend Jensen ledede den, og en selvstændig bestyrelse med bl.a. Sven Allan Jensen. De antog frisk et projekt fra mig - det der så siden kom "27 slags planer" ud af. Det var et godt miljø.

Diagram: Visse af fremtidsforskningens metoder kunne gøre gavn i planlægningen. Og desuden er der pligter - ("Byplan" 6/1973)

Fremtiden

KA: Og senere lavede du fremtidsforskning -.

EK: Nåh ja, men dét begyndte før - udsprang vel af landsplanarbejdet med prognoser og den slags. Vi tog det op på Sommeruniversitetet i 64, og siden i Knud W. Jensens Louisiana-regie, med "Kulturens krop" bl.a., og "Armen ind i fremtiden" om visioner og utopier. Der kom mange spændende indlæg. F.eks. Fjord Jensen reagerede fremragende ved at diskutere planlægningens dilemma i sin bog "Homo manipulatus" - og Stefan Ott og jeg forsvarede os lidt i en

anden bog, "Mennesker og planlægning". Den med de to forskellige sko udenpå.

Da Nordplan så startede i 1968 blev det til en afhandling derfra om fremtidsforskning og planlægning, og siden en skolebog og nogle artikler

KA: Du var jo også onkel Erik i radioen, ikke?

EK: Jo. Men det var nu ikke om planer, men om naturlovene og teknik osv. - jeg er jo ingeniør. "For familier med småbørn" hed den og var en gang om måneden i 1950 til -60, da Aase og jeg selv havde børn. - Der er dog måske den sammenhæng, som Carsten Clante engang fik øje på: Børn-planer-fremtid.

Men fra midten af 1960'erne har jeg ikke haft videre berøring med landsplanlægning - udover naturligvis i DTH's undervisning.

Så resten er en anden historie. Og forhåbentlig ikke historie endnu.

Forside: Austin Grandjean

De store træk

KA: Men er der sans nok for overblik og helheden? For tiden tager man mest kun enkelte træk op, og det er ligesom på vågeblus.

EK: Ja, både fremtidsvisioner og landsplanlægning m.m. er vel nede i en bølgedal for tiden. Men man har stadigvæk brug for en samlet, bred og principiel diskussion af landets fysiske og anden tilstand og mulige udvikling som helhed. Billeder af fremtiden.

Så det kommer nok igen.

Litteratur

(de omtalte artikler o.l.)

Vi planlægger Øresundsbyen, af Ole Thomassen og Stefan Ott; og Landet får syv provinshovedstæder (red.), "Politiken"s 75 års nummer, 1.10.1959, hhv. side 79 og 85 i tillæg D, red. af Knud Bidstrup.

Er storbyen fremtidens livsform - og kan by-forbund redde provinsen ? Kronik i "Aktuelt" 1.10.1959.

En landsplan-hypotese. "Byplan" nr. 63, nov. 1959, side 124-28.

Landsplan til diskussion. Det store H. "Byplan"s redaktion, nr. 66-67, 1960, side 48-52.

Landsplanlægning i Danmark af Johannes Humlum, Gyldendal 1961, 264 sider.

Målene for en dansk landsplan. Beretning fra Dansk Byplanlaboratoriums landsplangruppe. "Byplan" dec.1961 side 152-62.

Zoneplan 1962 for Danmark. Landsplanudvalget 1962, 46 sider + 4 kort.

En ny by og Forslag til en by ("Trekant-byen"). Landsplanudvalgets sekretariat 1962, 24 sider + 9 kort.

Det nye Danmark. Tillæg til "Politiken" 1.3.1962, red. af Knud Bidstrup, 56 sider.

Danmark under forvandling, af Knud Bidstrup og Erik Kaufmann. Radiogrundbog, Fremads forlag 1963, 200 s.

Hvad rager landsplan dig ? Kapitel i bogen "Om byplanlægning" til Peter Bredsdorffs 50 års dag 26.11.1963. Nyt Nordisk forlag, Kbh.

Zoneplankommentarer. Landsplanudvalget 1964, 104 sider + 1 kort.

Louisiana Revy. Utopier - mennesket i fremtidens samfund. Debat i nr. 4 og 5, 1964, og nr. 2 og 3, 1965.

27 slags planer. Oversigt over og kritisk analyse af den offentlige fysiske planlægning i Danmark. SBI-byplan 4, Teknisk forlag 1966, 198 sider.

Homo manipulatus. Essays omkring Radikalismen af Johan Fjord Jensen. Gyldendal 1966, 236 sider.

Mennesker og planlægning. Skal mennesket tilpasses samfundet eller omvendt ? Red. af Stefan Ott og Erik Kaufmann. Gyldendal 1968, 130 sider.

Fremtidsforskning og samfundsplanlægning. "Ingeniøren/Forskning" 1969, nr. 11, og SBI særtryk 199, 12 s.

Fremtiden (skolebog). Munksgaard 1969, 108 sider.

Fremtidsforskning — og planlægning. "Byplan" 1973 nr. 6, s.193-202, og SBI særtryk 241, 12 s.

Plan og politik og Plan og frihed af Arne Gaardmand, hhv. Reitzels forlag 1980, 167 sider, og Dansk byplanlaboratoriums skriftserie nr.33, 1985, 128 sider.

ERIK KAUFMANN, ingeniør, f. 1919 i København
1937-43 Polyteknisk Lærestalt, stud.polyt.
1944-60 hos Den kommitterede i byplansager
1960-64 Landsplansekretariatet, leder
1964-72 Statens byggeforskningsinstitut
1972-73 Nordplan, Stockholm, gæsteprofessor
1974-79 Danmarks Tekniske højskole, byplan-
professor

KIRSTEN ANDERSEN, arkitekt, f. 1928 i København
1949-54 Kunstakademiets arkitektskole
1953-60 hos Den kommitterede i byplansager
1960-64 Landsplansekretariatet
1964-69 hos Den kommitterede i byplansager
1969-74 Egnspanrådet
1974-88 Hovedstadsrådet, afdelingschef

